

Інформаційно-бібліотечна рада НАН України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

**НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАН УКРАЇНИ: в умовах розбудови електронної комунікації**

Солоіденко Галина Іванівна,
кандидатка історичних наук, старша наукова дослідниця,
провідна наукова співробітниця,
Інститут бібліотекознавства,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Київ 2024

Керівництво та структурні підрозділи, що здійснюють науково-інформаційне забезпечення

- Науково-інформаційне забезпечення в НАН України здійснюють: бібліотеки, видавництва, архіви, музеї, відділи інформації, рукописів та інші структурні підрозділи наукових установ, які володіють інформаційними ресурсами, забезпечують їх багатоаспектне розкриття та надають до них доступ.
- Організують і координують діяльність усіх цих структур Президія НАН України, секції, відділення, різні академічні комітети і комісії, Науково-видавнича та Інформаційно-бібліотечна ради НАН України.

Постанови та розпорядження НАН України

- 1992 р.** – «Про роботу Інформаційно-бібліотечної ради НАН України»;
- 2001 р.** – «Про стан та перспективи розвитку інформаційних технологій в Україні»;
- 2003 р.** – «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи»;
- 2004 р.** – «Про організацію передплати на іноземні наукові журнали та доступу до провідних світових баз даних наукової інформації»;
- 2006 р.** – «Про організацію мережевого інформаційного забезпечення наукових досліджень»;
- 2009 р.** – «Про забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського науковими виданнями для міжнародного книгообміну»;
- 2010 р.** – «Про доставляння обов'язкових примірників видань»;
- 2015 р.** – «Історико-культурна спадщина України: переміщення, втрати, перспективи повернення»;
- 2021 р.** – «Про активізацію комунікаційної діяльності в НАН України»;
- 2023 р.** – «Щодо участі НАН України в реалізації європейських принципів відкритої науки».

Корпоративна система онлайнного доступу до передплачених ресурсів провідних світових постачальників наукової інформації, започаткована 2006 р.

- Національна програма інформатизації України (1998 р.)
- Програма інформатизації НАН України (2004 р.)
- забезпечили доступ до світових джерел інформації через науково-інформаційний портал НБУВ
- науковці щороку отримували понад 0,5 млн повнотекстових документів із різних світових джерел.

Фонди Бібліотечно-інформаційного комплексу НАН України

- Фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) нині складає майже 17 млн;
- Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (ЛННБ України) – 8 млн;
- Бібліотеки наукових установ НАН України – 8 млн
- вся академічна бібліотечна мережа налічує близько 33 млн документів.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ КАТАЛОГІВ БІБЛІОТЕК РОЗПОЧАЛОСЯ У 1990-х рр.

- визначено бібліотеки, на базі яких має відпрацьовуватися технологія сітьової взаємодії (інститутів філософії, економіки, електрозварювання, металофізики);
- продовження створення електронного каталогу мережі бібліотек установ НАН України відбулося лише у 2012 р.;
- завдяки отриманню можливостей роботи на корпоративному сервері НБУВ (на сьогодні це лише третина академічних бібліотек – 27);
- працюють на власних програмах і надають доступ до ЕК лише у власних приміщеннях 21 бібліотека.

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В.І.ВЕРНАДСЬКОГО

- має 66 баз даних, 7,87 млн записів; понад 1,38 млн повних текстів;
- до порталу НБУВ у 2023 р. було здійснено 15,7 млн сеансів;
- звернень до вебматеріалів – 620 млн, переглядів вебсторінок – 20,9 млн, завантажень повнотекстових ресурсів – 356 млн файлів;
- віддалених користувачів з унікальними ір-адресами склала 3,6 млн, а загальна середньодобова кількість сеансів звернення до ресурсів веб-порталу НБУВ досягла 52 тис.

ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ім. В. СТЕФАНІКА

- в АБІС Alerh представлено 10 назв цифрових колекцій: Наукові видання ЛННБ України ім. В. Стефаніка; Стефанікіана; Електронні ресурси; Електронна версія періодики; Архів НТШ з Національної бібліотеки Польщі у Варшаві; Книжкові електронні видання; Ярослав Дашкевич; Книжкова колекція Дмитра Бучинського; Колекція «Реабілітована книга»; Книжкова спадщина НТШ (1874–1913);
- в електронному каталозі книгозбірні відображено **1 330** тис. прим.;
- обсяг імідж-каталогу становить понад **4** млн карток.

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

- представлено понад 10 тис. документів, зокрема, електронні версії «Енциклопедії історії України» у 10 томах (14 книгах);
- електронні джерела та електронний корпус публікацій документів і пам'яток становить 3655 видань;
- електронні републікації – 2796 видань;
- електронний каталог – понад 25 тис. бібліографічних записів;
- серед електронних видань – археографічні публікації, альманахи, наукові збірники, колективні та індивідуальні монографії, брошури, підготовлені як ученими самого Інституту, так і численних інших наукових установ і вищих навчальних закладів з усіх регіонів України.

Науково-видавнича рада НАН України та видавничі проєкти академічних видавництв

- проєкт «Наукова книга» (з 2001 р.) випущено 537 назв, 155 тис. прим.;
- проєкти «Наукова книга. Молоді вчені» і «Українська наукова книга іноземною мовою» (з 2009 р.) випущено 78 і 62 книги, загальним тиражем 15,3 і 13,6 тис. прим.;
- «Науково-виробниче підприємство "Видавництво «Наукова думка» НАН України"» і ВД «Академперіодика» НАН України випуск наукових монографій протягом 2014–2022 рр. склав 3640 назв;
- каталог періодичних видань НАН України налічує 279 назв журналів і збірників;
- згідно з розпорядженнями Президії НАН України уся виготовлена продукція безкоштовно поповнює фонди бібліотек наукових установ, а також спеціалізованих бібліотек і закладів вищої освіти.

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВИХ УСТАНОВ НАН УКРАЇНИ

- У 2023 р. установи НАН України видали 387 назв наукових книг, з них: 278 монографій; 109 збірників наукових праць, в т. ч. 274 назви навчальної, довідкової, енциклопедичної, художньої та науково-популярної літератури;
- НБУВ здійснює міжнародний документообмін з 527 партнерами у 58 країнах світу.
- У 2023 р. надійшло 3027 прим. зарубіжних документів: до фондів НБУВ передано 2295 прим., до фондів бібліотек наукових установ НАН України – 732 прим. видань.

пам'ятки нематеріальної культурної спадщини, що мають статус національного надбання

- **Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України** є найбагатшим літературним архівом України де зібрано 280 персональних фондів та фондів установ і організацій літературно-мистецького профілю, понад 133 тис. одиниць зберігання особливо цінних пам'яток писемності (зокрема й рукописів XIV ст.);
- **Інститут мистецтвознавства фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України** має фонди - 26,9 тис. одиниць збереження (містять близько 3 млн архівних арк.); 62 особових фондів видатних науковців та наукових установ і товариств; 2118 одиниць зберігання фонозаписів на плівках; касетах, дисках та інших носіях, у тому числі 270 на воскових валиках.

Український мовно-інформаційний фонд НАН України

- Має значні напрацювання у створенні інтелектуальних цифрових мовно-інформаційних систем загальнодержавного рівня;
- Підготував електронний словник української мови – інтегровану лексикографічну систему «Словники України» (генеральний реєстр якої складає близько 261 тис. слів);
- Видає «Словник української мови у 20 томах», у 2023 р. видано 14 том словника, а його відповідний електронний варіант, розміщено у вільному доступі на сайті Українського лінгвістичного порталу.

Електронний архів препринтів НАН України

- В Інституті кібернетики імені В.М. Глушкова створено перший в Україні Електронний архів препринтів НАН України – важливу складову інфраструктури відкритої науки НАН України, інтегровану з іншими через єдине вікно входу.

<https://arxiv.nas.gov.ua/index.php/arxiv/about/aboutThisPublishingSystem>.

Енциклопедичні видання

- «Юридична енциклопедія» (у 6 т., 1998–2004), «Історія української культури» (у 5 т., 9 книгах 2000–2013), «Енциклопедія історії України» (у 10 т., 2003–2013), «Українська мова: енциклопедія» (2004), «Етнічна та етнокультурна історія України» (у 3 т., 2005–2011), «Українська музична енциклопедія» (у 6 т., 2006–2018), «Національний атлас України» (2007), «Історія декоративного мистецтва України» (у 5 т., 2010–2018), «Енциклопедія міжнародного права» (у 3 т., 2014–2019), «Українська фольклористична енциклопедія» (у 2 т., 2019), «Наукове товариство імені Шевченка» (перший том опубліковано в 2012 р., а 5-й у 2023 р.) та ін.
- **«Корпус енциклопедичних видань України: бібліографічний онлайн-показчик»** це електронне бібліографічне видання, що подає списки (реєстри) українських опублікованих документів (книги, сайти) енциклопедичного змісту – енциклопедій, енциклопедичних словників чи довідників. Створено 2017 р. **[Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України.](https://corpus.encyclopedia.kyiv.ua/)**
<https://corpus.encyclopedia.kyiv.ua/>

Національна бібліографія, видання НБУВ

- Бібліографічний покажчик «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1798–1916» 5 випусків;
- науково-бібліографічний покажчик «Книга в Україні. 1861-1917: матеріали до репертуару української книги» 20 вип. (24 книги);
- «Міжнародний зведений каталог-репертуар україномовної книги. 1798–1923 рр.», який вміщує бібліографічну інформацію про україномовну книгу у фондах провідних бібліотек, музеїв України та понад 200 зарубіжних бібліотек та міжнародних інформаційних центрів і налічує понад 25 тис. бібліографічних описів видань, що побачили світ у 30 країнах.

Національна бібліографія, видання ЛННБ України ім. В. Стефаника

- дев'ять томів бібліографії «Українська преса в Україні та світі XIX-XX ст.» (2006–2023);
- п'ять томів бібліографії (у т. ч. 3-й, 4-й та 5-й у 2-х книгах кожний) «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції (1914–1939)» (2010–2018);
- дев'ять томів «Репертуару української книги, 1798–1916: матеріали до бібліографії» (1995–2005).

Науково-інформаційний відділ Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка

- Видали бібліографічні покажчики: «Нова генерація» (1927–1930): хронологічний та систематичний покажчики змісту журналу» (2021); «Гарт» (1927–1932): хронологічний та систематичний покажчики змісту журналу» (2022); Леся Українка: до берега «Свободи» (літературно-бібліографічне дослідження) (2022); «Плуг. 1922.1928–1932. Плужанин. 1925–1927: хронологічний та систематичний покажчики змісту журналів» (2023) та ін.
- Професійно укладені, вони є важливими, змістовними та інформативними науково-бібліографічними дослідженнями, літописом української періодики і бібліографії, часткою самобутньої історії та культури української нації.

Біобібліографія вчених України

- «Бібліографія вчених АН УРСР» (академічний проєкт започаткований з 1968 р.);
- з 1992 р. – «Біобібліографія вчених України»).
- за увесь проаналізований період (1974–2020 рр.) налічується близько 200 біобібліографій вчених Академії,
- у ВД «Академперіодика» побачило світ 38 видань.

серія «Біобібліографія вчених України» видано покажчики

- «Науковці України ХХ-ХХІ століть: метабібліографія» (2010, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України),
- «Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013)» (2015, НБУВ),
- «Засновки і президенти Національної академії наук України: біобібліографічні матеріали» (2021, НБУВ)
- ЛННБ України опубліковано черговий том багатотомного видання «Часопис "Діло" (Львів, 1880–1939): матеріали до біобібліографістики» (т. 8: 1923–1930 рр.);
- Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України представлено видання «Сіячі. Українські інтелектуали, які пробудили ідею незалежності» (2023).

«Український національний біографічний архів» (УНБА)

- започаткований Інститутом біографічних досліджень у 1994 р. Нині бази даних УБНА охоплюють інформацію про майже 100 тис. відомих діячів України, які пішли з життя, містять понад 7,5 тис. бібліографічних позицій про джерела біографічної інформації.
- до сторінок персоналій діячів минулого під'єднано близько 97 тис. повнотекстових документів, а також понад 3,6 тис. персональних бібліографічних покажчиків.

Загальноакадемічні проєкти, присвячені ювілеям відомих вчених

- В. І. Вернадського (2013 р.),
- Т. Г. Шевченка (2014 р.),
- М. С. Грушевського (2016 р.),
- А. Ю. Кримського (2020),
- Г. С. Сковороди (2022 р.) були – видання книжкових серій, енциклопедій, бібліографій, створення меморіальних електронних колекцій.

До ювілеїв Тараса Григоровича Шевченка

- Інститутом літератури імені Т. Г. Шевченка видано 6-томне, 10-томне академічне зібрання творів і останнє, найповніше, зібрання у 12 томах, що вийшло друком до 200-літнього ювілею Кобзаря;
- Шевченківський портал, створений спільними зусиллями Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Національного центру «Мала академія наук»;
- На науково-інформаційному порталі НБУВ створено меморіальну електронну колекцію «Т. Г. Шевченко», представлено понад 1300 інформаційних ресурсів Інтернету.

Цифрова продукція установ НАН України

- В інститутах ботаніки ім. М. Г. Холодного, зоології ім. І. І. Шмальгаузена, історії України, літератури ім. Т. Г. Шевченка, сходознавства ім. А. Ю. Кримського, Головної астрономічної обсерваторії бібліотекарі та науковці забезпечили оцифрування української періодики 1920–30-х років;
- Інституті фізики конденсованих систем НАН України оцифровано понад 300 препринтів, які видаються з 1991 р. та індексовані в базі даних ISI Web of Knowledge;
- ЛННБ України у 2023 р. реалізовано грантовий проєкт «Книжкова спадщина Наукового товариства імені Шевченка (1874–1913): цифрова колекція».

Діяльність на підтримку ЗСУ

- видання монографій, збірників праць, представлення широкому загалу нових винаходів і технологій (Звіт НАН України за 2023 р.);
- виставка-презентація оборонних досліджень і розробок (197 найменувань від 43 установ НАН України), яка проходила з 29 травня по 8 червня 2023 р. у приміщенні Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України;
- у грудні 2023 р. на майданчику UNESCO у Парижі вчені-археологи взяли участь у заході «Культурна спадщина постраждалої від війни України», де розповіли про втрати музеїв і музейних колекцій Луганської, Донецької, Херсонської та Запорізької областей.